

Az információáramlás története

Fantasztikusan tudományos közlemény

Lapunk, a *Csillagközi Fiókkönyvtárak Tájékoztatója* e havi számában folytatjuk az *Információáramlás története* című cikksorozatunkat. Ezúttal az Egyetemes Információs Központ (közismert rövidítése: UNIFORM) alapítását és működését ismertetjük. Ebben a sokszáz évvel ezelőtt még a Földön létesült intézményben alakultak ki az információátadás embrionális — azaz kizárólag az emberre jellemző — kezdeti formái. Akkoriban — a nemzeti és a nemzetközi szervezetek korszakában — annyira elszaporodtak a különféle információs szövetségek és koordináló bizottságok, hogy a mágneses adathordozók nagyobbik része már nem a vizsgálandó szakterület, hanem a bizottságok működésének és koordinálásának az adatait tartalmazta. A konferenciákon részt vevő tudóstömegek vándorgyűléseknek nevezett állandó mozgásai második népvándorlásként kerültek be a történelemkönyvekbe. Akik valamilyen okból kimaradtak az összefüvetelekből, azoknak megtartották a Konferenciákon Részt Nem Vettek Konferenciáját.

Szükségessé vált tehát egyrészt az informatikával foglalkozó tudósok legalább időleges letelepítése, másrészt egy megfelelő technikai apparátussal rendelkező KÖZPONT kiépítése, amely főcsatornaként magába gyűjti a különféle információs csatornák termékeit. A választás egy jelentős szellemi kapacitásokkal rendelkező kis szigetországra esett, amely információelméleti világhatalomnak számított. A sziget legfontosabb iparága a tőkehal-halászat volt, ebben kifejezésre jutott a szigetlakók minden leleményessége, noha különösen az igen óvatos, ún. „tőkés tőkehal-rajok” befogása nehéz feladatnak bizonyult. A tőkehal-halászatból eredő jövedelem, valamint nemzetközi összefogás révén sikerült annyi tőkét felhalmozni, amely elegendőnek bizonyult az új szervezet anyagi bázisának létrehozására. Így, az építőipari kapacitások megfelelő kihasználásával, magasba szökött a Központ beton- és üvegepülete. Tevé-

kenysége kiterjedt a természet- és társadalomtudományok valamennyi ágára, ebben is kifejezésre jutott a természet- és a társadalomtudományi információs szakemberek közismert testvérisége, akik semMI SZÓN nem kaptak többé össze.

Az elméleti részlegben megindult az új tudományág, a „gépi információ-szociológia” kifejlesztése. A központi előadóterem központi asztalán az összehívott tudósok megszemlélhették a Központ makettjét; ezenkívül minden tudós megkapta a makett zsebben hordható, kicsinyített mását (makettjét) is, ezek a segédeszközök nem kevés eredeti gondolathoz segítették a kutatókat. Számos nagy jelentőségű hozzászólás született az információáramlás modelljének modellezhetőségéről, majd ennek modellezhetőségéről. Némi zavart okozott ugyan, hogy végül már senki sem tudta, hányadik modellezési síkról van szó; a viták legnagyobb eredménye az volt, hogy ez mégis kiderült.

Az informatika történetében fordulópontot jelentett, amikor az egyik tudósjelölt megkérdezte: — Tulajdonképpen ki tudja, mi az a gépi információ-szociológia? — A termen először az elképedt derűtség hullámai söpörtek végig — elképedés a kérdés agresszív volta miatt és derűtség naivságán —, ez azonban hamarosan izgatott vitába csapott át. Kiderült, hogy a jelenlevők mindegyikének más a véleménye erről a kérdéstről, és a meggyőzés érdekében hajlandó bármelyik kollégát az üvegpalota tengert modellező akváriumába fojtani. Rövid időn belül legalább annyi tudományos meghatározás született, mint korábban az *informatika* definiálásával kapcsolatban.

Ez a közzététel nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az új tudomány végre megismerje önmagát, nagykorúvá váljék, és így polgárjogot nyerjen a tudományos világban. A nagykorúvá válást legmeggyőzőbben talán az mutatta, hogy elkészült az új tudományág tezaszusa. (Ekkor zajlott le a tudománytörténet egyik legnagyobb összecsapása, az

ún. tezaurusz kontra tézaurusz vita. Itt kell emlékeztetnünk arra is, hogy a tezaurusz eredetileg nyelvészeti fogalom; az első tezauruszt bábeli tudósok hozták létre az ó-bábeli nyelv finom árnyalati különbségeinek megmagyarázására.)

A konferenciákkal párhuzamosan megindult a gyakorlati munka, az információk feldolgozása is. Az adatok beérkezése és szétsugárzása között átlagosan mindössze tíz év telt el, komoly remény volt azonban az átfutási idő további csökkentésére: kísérleteket kezdtek a lézer-technológia bevezetésére, ez reményt nyújtott arra, hogy az adatok szétsugárzásának idejét több másodperccel meg lehet rövidíteni.

Természetesen mindenki tisztában volt azzal, hogy a nehézségek csak átmenetiek, és az információfeldolgozás páratlan fellendülés előtt áll. Ezért egyes tudósok hibernáltatták magukat, mert szerették volna megérni azt az időt, amikor az információfeldolgozás naprakészen követi a technikai-gazdasági-társadalmi fejlődést. Több évtizedes fagyasztásos álom után felébresztették egyiküket. Mosolyogva nyugtázta a tapsokat, de csalódottan tapasztalta, hogy az ébrenléte idején interperszonális kapcsolatai révén szerzett ismeretei jóval frissebbek, mint a Központ információi. Ez utóbbiak különben annyira untatták, hogy a tiszteletére rendezett gyűlésen fogyasztott több csésze fekete sem tudta ébren tartani — azóta öneréjéből alszik tovább.

Az eredmények felsorolásakor nem szabad megelégednünk a Központ páratlan katalógusairól, amelyek kiegészítéséről és továbbfejlesztéséről az intézmény maga gondoskodott. A katalógusokkal két bizottság foglalkozott: a Katalógusfejlesztő Bizottság javaslatokat dolgozott ki, ezeket a másik bizottság, az ún. Katalógusvédők a katalógusazonosság első törvényének értelmében elvetették. A két bizottság működése tökéletes, dinamikus egyensúlyban volt; így a katalógus megmaradt eredeti állapotában, de mégis sikerült a szüntelen haladás látszatát kelteni.

A katalógus segítségével különféle kiadványokat, bibliográfiákat állítottak össze, melyeket az aktív tájékoztatás keretében szétsugároztak a potenciális felhasználókhoz. Sőt kísérletek indultak, hogy a felhasználók körébe bevonják a más bolygókön élő, értelmes lényeket is; az ő igényeik hipotetizálásával külön kutatócsoport foglalkozott. (Egyes vélemények szerint ezeket az igényeket sokkal pontosabban tárták föl, mint a földi felhasználóké.)

A Központ megszervezte kiadványai felhasználásának visszajelzését is. Felkérte azokat a tudósokat, intézményeket, akiknek, illetve amelyeknek

információt juttatott, hogy a nekik megküldött mintegy 30 lap terjedelmű kérdőívben jelezzék vissza, vajon a közölt adatok kielégítették-e igényeiket; ha igen, miért, és ha nem, miért nem. A címzettek titkos egyesületbe tömörültek, és válaszolóautomatát fejlesztettek ki. A szakemberek ettől kezdve válaszadás helyett nyugodtan foglalkozhattak kutatásaikkal.

A válaszautomata azonban nemcsak a felhasználók számára volt előnyös: az Információs Rendszer — melyet azóta írunk nagy kezdőbetűvel — így vált abszolút tökéletessé, kiküszöbölve a felhasználó változó és szubjektív szempontjait, időnként egyenesen nevetséges és tudománytalan akadékoskodását. Az adatok betáplálása után a Rendszer teljesen függetlenné vált a külvilágtól: még villamos energiára sem volt szüksége, a benne foglalkoztatott roppant tudóstömegek szellemi energiáinak teremtő kisülését használta fel berendezései működtetésére.

Egyszer azonban hatalmas méretű kozmikus vihar söpört végig a Földön. Az előrejelzések pontosak voltak, és a kormányok megszervezték a kiűritést. A Központ az erről szóló információt a szokásos úton továbbították, ez azonban — a kialakult munkamenetnek megfelelően — jó néhány évig nem került feldolgozásra. Közben a szállítóúrhajók a magasba emelkedtek, s az emberiséget más csillagrendszerbe telepítették.

A vihar szerencsére elkerülte a szigetet, így a Központ folytathatta munkáját, hiszen az elkövetkezendő évtizedekre bőven volt feldolgozni való anyaga. Mindössze annyi változás történt, hogy megnőtt a más csillagrendszerek felé küldött információs rádióadások jelentősége; a munkatársak ujjongva észlelték, hogy válaszjelzések érkeznek, és a csillaglakók a fejlettség olyan magas fokon állnak, hogy már az információs nyelvet is ismerik.

A földi visszajelző-automaták tartalékelemeik segítségével továbbra is működtek, értékelték és visszajeleztek. A rendszer tökéletességét bizonyítja, hogy a Központnak a tényleges felhasználók távozása fel sem tűnt.

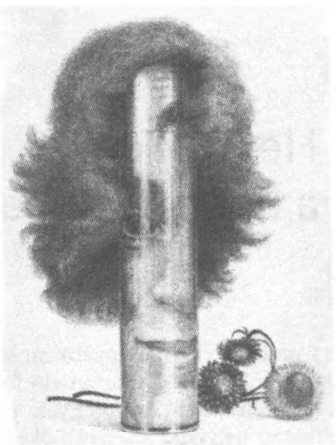
Némelyik automata az óceánba süllyedt; ez, habár véletlenszerűen, megteremtette a lehetőséget a Föld nagy kulturái közötti találkozásnak: egy értelmes delfin, amely közvetlenül is képes volt felfogni az elektromos jeleket, véletlenül megérintette a *Keresőprofil* feliratú kapcsológombot. Pár pillanat múlva azonban ismeretlen okból óriásit csapott a farkával, és pánikszzerű gyorsasággal tovasiklott az információk tengerében.

Kozma László

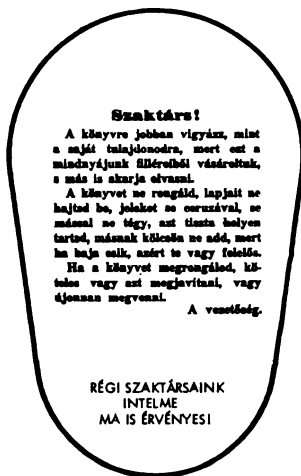
Nyugalomba vonult június 30-án dr. Székely Sándor, az orvostudományok kandidátusa, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatója, aki 1959 óta állt az intézmény élén, s az elmúlt két évtizedben a magyar könyvtáros közéletben is fontos társadalmi tisztségeket viselt: 1963-tól a Könyvtárosegyesület titkára, 1973-tól 1978 végéig pedig elnöke volt.

Életének 76. évében elhunyt dr. Dezsényi Béláné dr. Szemző Piroska, a felszabadulást megelőző és azt követő időszak nagy könyvtáros-nemzedékének érdemes tagja, irodalomtörténész. Fialat könyvtárosként résztvevője volt a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete által 1937-ben rendezett könyvtáros-tanfolyamnak, s 25 évvel később, 1962-ben az Országos Széchényi Könyvtár munkatársaként ment nyugdíjba, de akadémiai megbízásból élete végéig dolgozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyik tanszéki kutatóhelyén.

A „Nem születünk katonának” nevű olvasópályázat irodalmi vetélkedőjének döntőjét július 22-én a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának színháztermében rendezte meg a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnöksége, az MN Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ, valamint a Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó. A tavaly szeptemberben indított pályázat, amely már a hatodik volt a katonafialatok számára az elmúlt években szervezett hasonló olvasómozgalmi akciók sorában, sok ezren vettek részt. Ezt az is bizonyítja, hogy a pályázati füzet 50 ezer példányban jelent meg, az irodalmi vetélkedőn szereplő csapatok száma pedig több mint ezer volt. A művészek közreműködésével lebonyolított és *Rapcsányi László* által vezetett országos döntőben az első helyezést az MN 7260-as szabadszállási alakulat versenyzői vívták ki; a második helyre az MN 2164-es váci, a harmadikra az MN 1929-es szolnoki alakulat, a negyedikre a debreceni, 3. sz. sorozó központ, az ötödikre a budapesti, 4. sz. KAFÉV versenyzőgárdája került.

A Gyermekéért elnevezésű kitüntetést adományozta a Magyar Úttörők Szövetségének Országos Tanácsa a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának az úttörők körében végzett eredményes nevelőmunkájáért.

A könyvvédelmet szolgáló ex librist készítetett a Vasas Központi Könyvtár, úgy, hogy reprodukálta a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetség-

Hírek

gének budapesti helyi csoportja által a század elején nyomtatott, a könyvek megőrzésére és megóvására felhívó szöveget. Az ex librist a könyvtár minden ezután vásárolandó könyvébe beragasztják. Ugyanezen nyomtatvány hasonmásának felhasználásával könyvvédelmi kislaplak is készül, melynek grafikai munkáit *Drexler József*, kivitelezését a szak-szervezet házi nyomdája végzi.

Hangos eseménynaptárt állít össze hetenként a Győri Városi Könyvtár: 1981. áprilisi megnyitása óta hangszalagra rögzít minden eseményt, ami a könyvtár életében történik, például felvételt készít a rendezvényekről, író—olvasó találkozók-ról is. A hangos krónika célja, hogy az évek során összegyűjtött anyag híven dokumentálja a könyvtár történetét. (F.)

Új fiókkönyvtár nyílt 1982 januárjában Győr most épülő városrészében, a Kun Béla lakótelepen. A könyvtár közös fenntartásáról a Heszky Erzsébet úti Általános Iskola és Közművelődési Egység, valamint a városi könyvtár szerződést kötött, amelynek értelmében a városi könyvtár vállalja az állomány feldolgozását és folyamatos gyarapítását, az iskola pedig a heti 42 órában foglalkoztatott könyvtárossal gondoskodik. A beiratkozott olvasók száma néhány hónap alatt négyszáz fölé emelkedett (F.)

Júliusi értekezleti naptár: 15. A Művelődési Minisztérium megbízásából működő könyvtárosoktatási és -továbbképzési állandó bizottság tanácskozása a Művelődési Minisztériumban az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékén tervezett két éves posztgraduális zenei könyvtárosi képzésről.